

Голас Радзімы

ВЫДАННЕ БЕЛАРУСКАГА
ТАВАРЫСТВА
ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ
З СУАЧЫННІКАМІ
ЗА РУБЯЖОМ

№ 26 (1033) Чэрвень 1988 г.

Год выдання 13-ы

Цяна 2 кап.

ЧЭРВЕНЬ- МАЙ

Бадай у кожнай савецкай сям'і 22 чэрвеня успомняць і скажуць:

— У гэты ж дзень пачалася вайна...

Амаль у кожнай сям'і ёсць нехта, хто не вярнуўся з вайны. Адны загінулі ў першы дзень, другія ў ходзе жорсткіх баёў, трэція напярэдадні перамогі. Мы памятаем аб усіх, хто аддаў сваё жыццё за волю, шчасце і гонар нашай Радзімы, аб тых, хто стаў ахвярай здэкаў і гвалту гітлераўскіх акупантаў.

Але мы думаем не толькі аб ахвярах мінулага. Нас хвалюе не толькі памяць аб тых, каго ўжо няма. Нас насцярожвае думка: а што наперадзе?

Падстаў для трылогіі ёсць шмат. Мы не можам быць спакійнымі, калі льецца кроў вьетнамскага народа, калі ў турмах Грэцыі пакутуюць лепшыя змагары з фашызмам, калі на вуліцах гарадоў Заходняй Германіі разгульваюць ваенныя злачынцы і заклікаюць да рэваншу, калі жудасныя лагеры смерці гітлераўскага тыпу ўзнікаюць на акупіраваных ізраільскімі войскамі тэрыторыях арабскіх краін.

Сёння кожнаму ясна—натхніцелямі ўсіх гэтых злачынстваў з'яўляюцца імперыялістычныя колы ЗША. Злачынства нараджае злачынства. Якая ўнутраная палітыка краіны, такая і знешняя. Забойства прагрэсіўных людзей, лепшых прадстаўнікоў амерыканскага грамадства, парадзіла эскалацию забойстваў у іншых краінах. Забойства ўдзельніка мінулай вайны з фашызмам прэзідэнта Джона Кенедзі і зняволенне героя Акропаля Маноліса Глеза — гэта справа аднаго і таго ж сіндыката зняволення народаў.

Выстралы ў Лос-Анджэлесе, якія прагучалі хутка пасля стрэлаў у Мемфісе, яшчэ больш устрывожылі свет. Грамадскасць, якую хочучь пераканаць, быццам усё ідзе ад адзіночак—фанатыкаў і маньякаў, менш цікавіць, хто страляў. Сумленныя і мірныя людзі на зямлі пытаюць сёння: чаму ў краіне, дзе агнястрэльная зброя з'яўляецца рашучым палітычным аргументам, кулі накіроўваюцца толькі ў адным напрамку. Чаму тыя «адзіночкі» фанатыкі і маньякі не страляюць у ярых і адкрытых натхніцеляў імперыялістычных авантур?

Мы добра памятаем, як перад прыходам да ўлады Гітлера фанатыкі і маньякі ў карычневых кашулях стралялі ў змагароў супраць фашызму. Спачатку ўзброеныя дубінкамі, на-

жамі і пісталетамі, фашысцкія малойчыкі чынілі расправу над лепшымі сынамі германскага народа. Потым ужо на самалётах руйнавалі гарады суседніх краін, дратавалі гусеніцамі танкаў іх палаткі.

20 мільёнаў чалавечых жыццяў страцілі мы ў другой сусветнай вайне. Гэта насельніцтва такой краіны, як Канада. Мы маем маральнае права і падставы быць занепакоенымі тым, што робіцца ў ЗША. Сёння маньякі-«адзіночкі» разраджаюць пісталеты і вінтоўкі з аптычнымі прыцэламі ў грамадзян ЗША. Дзе гарантыя таго, што заўтра яны не апынуцца ля пульта кіравання атамнай зброяй?

Рэакцыйныя колы Злучаных Штатаў Амерыкі для сваіх чорных спраў, правакацый, распаўсюджвання хлуслівых чутак, арганізацыі розных «тыдняў паняволеных народаў» выкарыстоўваюць гітлераўскіх гадунцоў. Ёсць там месца і здраднікам беларускага народа. І ім прыпадае нейкі доллар за тое, што яны старанна хваляць цемрашалаў, чэрняць усё светлае і дарагое. Хто паверыць у добрыя намеры гэтых платных агентаў імперыялізму?

Да нас часта прыязджаюць землякі з зарубежных краін. Іх прыемна здзіўляе ўсё, што наш народ зрабіў пасля такой разбуральнай вайны. Яны бачаць нашы поспехі, заўважаюць недахопы, але ніхто з іх не чуў заклікаў да вайны, дэманстрацый рознага зброю накшталт таго, што выходзіць у Нью-Йорку на вуліцу ў час так званага «тыдня паняволеных народаў» з заклікамі да «вызваленчых паходаў».

У брацкіх магілах, якіх шмат на нашай зямлі, ляжаць і сваёй беларусаў, што жыўць за мяжой. У іх сэрцы, як і ў нашы, стукае попел людзей, спаленых у крэматорыях і сляніскіх хатах.

Наш народ хоча міру. У яго шмат працы на прадпрыемствах, будоўлях, калгасных палатках. Таму кожны савецкі чалавек словам і справай падтрымлівае мірную палітыку Савецкага ўрада, Камуністычнай партыі. Тым жа, каму свярбаць рукі і каму зноў хочацца разбурыць тое, што мы збудавалі, варта ведаць: мы не забываем трагічны летні дзень 22 чэрвеня 1941 года. Але хай і яны памятаюць, што быў і другі дзень — гістарычнае 9 мая 1945 года!

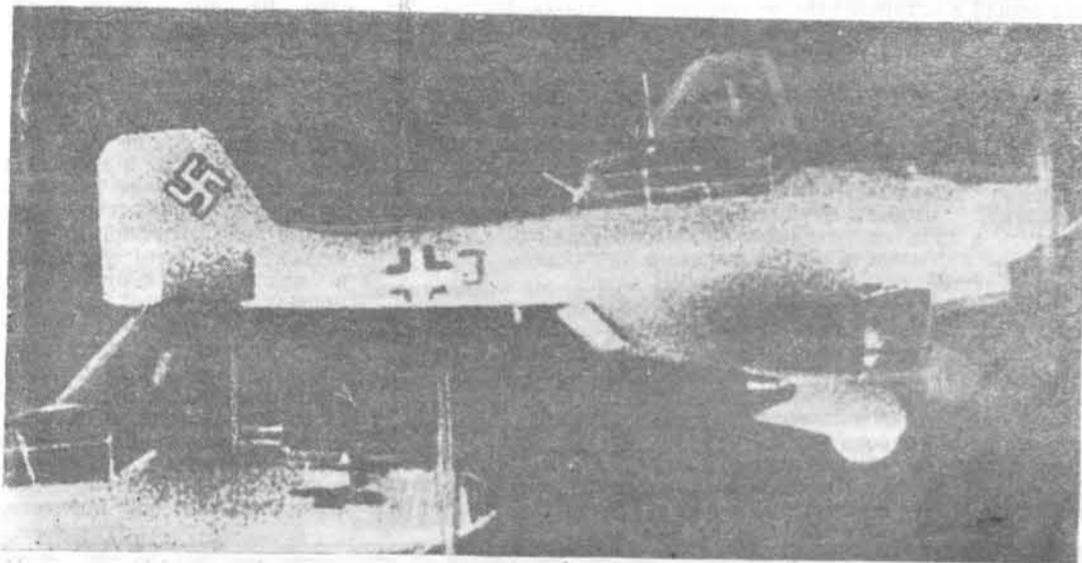
Многанацыянальны Савецкі Саюз змагаўся за гэтую перамогу. Так і цяпер мы змагамся і адстойваем мір і згоду паміж народамі.

Раман ТАРМОЛА

Пошукі памяці

Дваццаць год,
нібыта дваццаць надзей,
Дваццаць год бацькі
шукаюць дзяцей.
Дваццаць год,
нібыта дваццаць вякоў,
Дваццаць год шукаюць
дзеці бацькоў.
Дагэтуль разлучніца
ў іх адна —
Вайна.
Яна хаты і памяць паліла
датла.
Помніць сын,
што мама добрай была...
Помніць маці,
што быў харошым сыночк...

І ні з месца памяць далей —
ні на крок.
О, як многа прыкмет,
каб зведаць шчасце
ў жыцці.
О, як мала прыкмет,
каб сыну маці знайсці.
Час мінае.
Бацькамі сталі сыны.
Паміраюць маці,
заўчасна сівыя,
адны.
— Дзе бабуля? — пытаюцца
дзеці. — Якая яна?
І ўжо ведаюць самае
страшнае слова —
вайна.

Чэрвень, 1941 год. Так пачыналася вайна. Фашысцкія самалёты над Мінскам.

Май, 1945 год. Так закончылася вайна. Савецкі сцяг перамогі лунае над рэйхстагам.

Чэрвень, 1968 год. Перамога над фашызмам прынесла вызваленне і германскаму народу. Цяпер няма ніякіх перашкод для добрасуседскіх адносін паміж Германскай Дэмакратычнай Рэспублікай і Савецкім Саюзам. Гэтаму садзейнічае і выстаўка мэблі ГДР, якая адкрылася нядаўна ў Мінску.

ДЛЯ ТЕХ, КТО НЕ ЧИТАЕТ ПО-БЕЛОРУССКИ

«ЧЭРВЕНЬ—МАЙ», 1 стр. Две даты — 22 июня 1941 года и 9 мая 1945 года—навсегда войдут в историю нашего народа. 20 миллионов человек потеряли мы в этой войне и поэтому не можем быть спокойными, когда льется кровь вьетнамского народа, когда в Западной Германии бряцают оружием военные преступники, а на оккупированной израильскими войсками территории арабских стран возникают лагеря смерти. Тот, кто приезжает в СССР, никогда не увидит и не услышит призывов к войне. Каждый советский человек словом и делом поддерживает мирную политику своего правительства.

Под рубрикой «Да 50-годдзя БССР» на 3 стр. напечатана статья кандидата исторических наук Д. Радюка «КРОКИ ПЯЦІГОДАК». Несколько сот мелких полкустарных предприятий, на которых работало по 20—30 человек,—так выглядела промышленность дореволюционной Белоруссии. Импералистическая, а затем гражданская война нанесли большой ущерб и без того отсталому народному хозяйству. Но уже к 1925 году промышленность Белоруссии не только достигла уровня 1914 года, но и превзошла его, а за годы довоенных пятилеток объем валовой продукции промышленности увеличился по сравнению с 1913 годом более чем в 8 раз. Сегодня Белоруссия—высокоразвитая индустриальная республика, которая экспортирует автомобили, тракторы, металлорежущие станки, мотоциклы, минеральные удобрения, телевизоры, нефтепродукты, обувь, трикотаж и другие изделия.

В 1927 году уехал в Канаду Иван Ключах. Много работал, а когда начал учить сына, пришлось перейти на две смены: днем работал на строительстве, ночью—на фабрике. Свой первый за 40 лет отпуск Иван Ключах решил провести на Родине. Вместе с женой он гостил в родной деревне Вошницы Пружанского района, побывал в Козлах, Расохах, Силичах, Хорове. Хорошо прошел первый отпуск Ивана Ключаха, много интересного и полезного расскажет он своим друзьям в Канаде («ПЕРШЫ АДПАЧЫНАК ІВАНА КЛЮЧАЧА», 4—5 стр.).

Семь дней на берегах Невы звучала белорусская речь—с 4 по 11 июня в Ленинграде проходила Неделя белорусской литературы. Глубокие и прочные узы связывают Белоруссию и Ленинград. В Петербурге в начале века жили и работали Янка Купала и Якуб Колос. В годы Великой Отечественной войны белорусы защищали город Ленина, ленинградцы освобождали нашу республику. В городских, судовых, заводских библиотеках не залеживаются книги белорусских авторов. Как самых дорогих гостей принимали ленинградцы прозаиков, поэтов, критиков Белоруссии («МОВА КУПАЛЫ НА БЕРАГАХ НЯВЫ», 6 стр.).

Боннский бундестаг принял «чрезвычайные законы», которые начнут действовать в случае «наступления чрезвычайных обстоятельств», т. е. практически в любой момент, когда правительство сочтет это необходимым. По этим законам вся власть, исполнительная и законодательная, сосредотачивается в руках узкого кабинета, вводится всеобщая трудовая повинность, ограничивается передвижение в стране, запрещаются забастовки и демонстрации, устанавливается контроль за перепиской и т. д. «Чрезвычайные законы»—еще один шаг по пути милитаризации ФРГ («НАДЗВЫЧАЙНАЯ НЕБЯСПЕКА», 7 стр.).

В поезде встретились двое—пожилой немец и американский журналист. Вагонное купе и алкоголь развязали язык бывшему гитлеровскому унтер-офицеру. Он признался, что по приказу СД расстрелял 12 евреев. Это было в Белоруссии. С тех пор прошло много лет, и вот его привлекли к ответственности как военного преступника. Но свидетелей нет, и доказать его вину невозможно. Почему так разоткровенничался бывший гитлеровский воjak? Да просто в американце, страна которого ведет преступную войну во Вьетнаме, он видит коллегу («КАЛЕГІ», 8 стр.).

из германского военного чудовища... Я считаю себя обязанным указать, что Россия сковывает и бьет гораздо более крупные силы, чем те, которые противостоят союзникам на Западе, и что она на протяжении долгих лет ценой огромных потерь несла основное бремя борьбы на суше».

Начальник штаба армии США генерал Маршалл в докладе военному министру писал: «Без успешных действий Красной Армии американские войска были бы не в состоянии противостоять агрессору и война была бы перенесена на американский континент».

Двадцать миллионов жизней отдал советский народ на алтарь победы. И как бы теперь ни изошрялись буржуазные фальсификаторы истории, им никогда не удастся выправить из сознания человечества величие подвига советского народа и его героических Вооруженных Сил.

Провал агрессии германского фашизма — ударного отряда мирового империализма — против Советской страны убедительно показал, что

в мире нет таких сил, которые могли бы сокрушить социализм, поставив на колени народ, преданный своей Родине, сплоченный вокруг ленинской партии. Итоги минувшей войны — грозное предостережение агрессорам, суровый и поучительный урок истории.

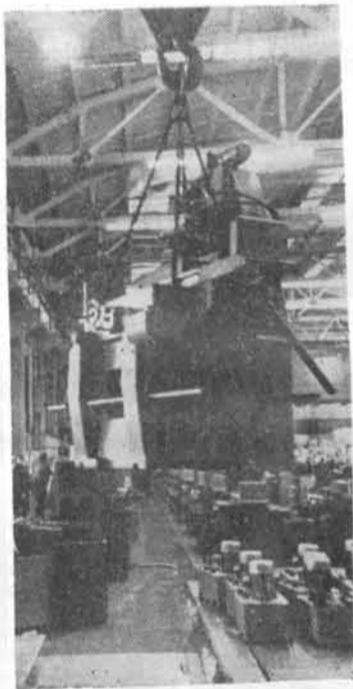
Перед лицом растущей агрессивности империализма миролюбивые, прогрессивные силы планеты еще теснее сплачивают свои ряды, повышают бдительность, укрепляют готовность к отпору агрессорам. Надежным щитом мира является грозная боевая мощь Советских Вооруженных Сил. В едином боевом строю с Советскими Вооруженными Силами стоят братские армии социалистических стран. Крепнущее боевое могущество стран Варшавского договора — верная гарантия того, что любого агрессора, если он развяжет войну, ждет сокрушительный разгром.

Анатолий КОРКЕШКИН,
полковник, главный редактор журнала «Советское военное обозрение».
(АПН).

Нашы здымкі зроблены на аршанскім станкабудаўнічым заводзе «Чырвоны барацьбіт». Злева — зборшчыкі Мікалай ЛЯОНЕНКАЎ і Віталій ШАБУНЕВІЧ. Справа — зборачны цэх завода.

Фота М. МІНКОВІЧА.

Да 50-годдзя БССР

КРОКІ ПЯЦІГОДАК

Да Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі Паўночна-Заходні край, як афіцыйна называлася Беларусь, быў адсталай аграрнай ускарнай Расійскай імперыі. Памешчыкі і капіталісты, царскі ўрад не былі зацікаўлены ў развіцці прамысловасці Беларусі, выкарыстоўвалі яе як крыніцу сыравіны і рынак збыту.

Прамысловасць дарэвалюцыйнай Беларусі—гэта некалькі соцень дробных паўсаматужных тэхнічна адсталых прадпрыемстваў з колькасцю 20—30 рабочых. У Беларусі, якая мае багацейшыя паклады торфу, у 1913 годзе, напрыклад, яго было здабыта ўсяго 14 тысяч тон. Такую колькасць торфу, а то і больш, нарыхтоўвае цяпер адзін калгас на ўгнаенне.

Імпэрыялістычная і грамадзянская войны нанеслі цяжкі ўрон народнай гаспадарцы Беларусі. Немецкія, а затым белапольскія акупанты затармазілі развіццё і да таго адсталы прамысловасці. Яна давала п'яную частку прадукцыі ад даваеннай вытворчасці. З 715 улічаных да вайны прадпрыемстваў 400 былі зусім знішчаны або вывезены.

Такую спадчыну атрымала Савецкая Беларусь. Дзякуючы гераічнай працы беларускага народа і братняй дапамозе вялікага рускага народа ўжо да 1925 года народная гаспадарка рэспублікі не толькі дасягнула, але і пераўзышла даваенны ўзровень вытворчасці.

Вялікае развіццё атрымала эканоміка Беларусі ў гады ажыццяўлення ленинскага плана індустрыялізацыі краіны. Толькі за гады першай пяцігодкі ў рэспубліцы было пабудавана звыш 500 новых прамысловых прадпрыемстваў, а таксама рэканструяваны і тэхнічна пераўзброены існуючыя прадпрыемствы. Сярод іх БелДРЭС, Гомсельмаш, Магілёўскі завод штучнага валакна, Віцебская панчошна-трыкатажная фабрыка «КІМ», Бабруйскі і Гомельскі дрэвапрацоўчыя камбінаты, Мінская, Віцебская і Магілёўская швейныя фабрыкі, Аршанскі льокамбінат і рад іншых прадпрыемстваў.

За гады другой пяцігодкі прамысловая вытвор-

часць павялічылася амаль у два разы. Больш хуткімі тэмпамі развіваліся энергетыка, металапрацоўчая, тарфяная і хімічная галіны прамысловасці.

За гады другой пяцігодкі ўвайшло ў эксплуатацыю звыш тысячы прамысловых прадпрыемстваў, сярод якіх трубаціцны і аўтарамонтны заводы ў Магілёве, Крычаўскі цэментны завод, Гомельскі шклозавод, Гомельскі тлшчавы камбінат і іншыя. Былі пабудаваны новыя электрастанцыі.

У трэцяй пяцігодцы разам з усёй краінай Беларуская ССР уступіла ў новую паласу развіцця — завяршэнне будаўніцтва сацыялістычнага грамадства.

Аб'ём валавой прадукцыі ўсёй буйной прамысловасці БССР у 1940 годзе павялічыўся ў параўнанні з 1913 годам больш чым у 8 разоў.

За гады даваенных пяцігодак былі створаны новыя галіны прамысловасці, якіх зусім не мела дарэвалюцыйная Беларусь: магутнае станкабудаўніцтва і сельскагаспадарчае машынабудаванне, вытворчасць турбін, радыёапаратуры, аўтарамонтная прамысловасць, цэментная, хімічная і іншыя галіны прамысловасці. Прамысловасць стала рашаючым фактарам у развіцці ўсіх галін народнай гаспадаркі Савецкай Беларусі.

Немецка-фашысцкія захопнікі прынеслі незлічоныя беды беларускаму народу. Яны разбурылі і спалілі 209 гарадоў і раённых цэнтраў. Такія буйныя прамысловыя гарады, як Мінск, Віцебск, Гомель, былі разбураны на 80—90 працэнтаў. Былі знішчаны амаль усе прамысловыя прадпрыемствы—дзецішчы даваенных пяцігодак. Па раду галін прамысловасці Беларусь была адкінута да ўзроўню 1913 года.

Здавалася, спатрэбіцца многія дзесяцігоддзі, каб з попелу і руін узняць спаленыя гарады і вёскі, адрадіць фабрыкі і заводы, зноў зрабіць урадлівымі запустелыя палі. Так яно і было б ва ўмовах капіталізму. Але ў нашым сацыялістычным грамадстве на дапамогу братам, якія трапілі ў бяду, прыйшлі ўсе народы шматнацыянальнай Краіны Саветаў.

Велізарнае значэнне ў аднаўленні і развіцці на-

роднай гаспадаркі Беларусі мела стварэнне ў рэспубліцы такіх буйных заводаў, як аўтамабільны, трактарны, падшыпнікавы, мотавеласіпедны, дзесяткаў іншых буйнейшых заводаў і фабрык.

Цяпер Беларусь—гэта высокаразвітая індустрыяльная рэспубліка. Па многіх відах прадукцыі Беларусь апырэззіла рад развітых капіталістычных краін. Так, у рэспубліцы выпускаецца грузавых аўтамабіляў больш, чым у Аўстраліі, Даніі, Швецыі; трактараў—больш, чым у Аўстрыі, Швецыі, Італіі, Аўстраліі; цэглы—больш, чым у Канадзе, Аўстрыі, Швецыі, Фінляндыі, Аўстраліі, Японіі; абутку—больш, чым у Аўстраліі, Даніі, Швецыі, Нарвегіі, Фінляндыі.

Толькі за гады сямігодкі ў рэспубліцы ўведзена ў строй каля 300 новых буйных прамысловых прадпрыемстваў і цэхў, у тым ліку вядомыя ва ўсёй краіне Полацкі нафтапрацоўчы завод, Салігорскія калійныя камбінаты, Гродзенскі азотнаквасны завод, Мінскі маторны завод, Беларускі аўтамабільны завод (Жодзіна), Светлагорскі завод штучнага валакна, Бярозаўская ДРЭС, Баранавіцкі баваўняны камбінат і многія іншыя.

Беларусь становіцца рэспублікай вялікай хіміі. Гэтаму садзейнічае наяўнасць велізарных пакладаў калійных солей Старобінскага месцанараджэння, падача па трубаправодах прыроднага газу з Украіны і нафты з усходніх раёнаў РСФСР, а таксама ўласная здабыча нафты. Акрамя таго, рэспубліка мае багатыя прыродныя запасы торфу і лесу, перапрацоўка якіх дае магчымасць атрымліваць рад каштоўных хімічных прадуктаў.

Беларусь цяпер не толькі забяспечвае ўласныя патрэбы ў прамысловых вырабах, але і вывозіць іх у іншыя саюзныя рэспублікі і за граніцу. Беларуская ССР экспартуе аўтамабілі, трактары, металарэзныя станкі, сіласаўборачныя камбайны, матацыклы, веласіпеды падшыпнікі, мінеральныя ўгнаенні, нафтапродукты, радыёпрыборы, тэлевізары, швейныя машыны, аконнае шкло, цэмент, фанеру, абутак, трыкатаж і іншыя вырабы.

Па прыступках пяцігодак узняў беларускі народ у сямі іншых народаў індустрыялізацыю сваёй краіны на высокі ўзровень. Аб такім ўзроўні ён не мог і марыць у мінулым.

Д. РАДЗЮК,
кандыдат гістарычных навук.

Першы Івана

Мы сустрэліся, як старыя сябры. Пазнаёмліся ў Таронта ў незабыўны для мяне дзень сустрэчы з нашымі землякамі ў клубе Федэрацыі рускіх канадцаў. Іван Клюкач сядзе за тады ўсхвалявана:

— На той год і я паеду з жонкай у сваё сяло. З Вашчыніц я. У 1927 годзе выехаў адтуль у Канаду. У Казлаў сёстра жыве, у Сілічах і Хораве ёсць сваякі...

Відаць, у гэтую хвіліну родныя мясціны стаялі перад яго вачыма, бо калі я спытаў: «А дзе гэтыя вёскі знаходзяцца?», ён нават крыху здзівіўся: маўляў, як гэта я ведаю Вашчыніц, Казлоў і Сілічаў.

— Недалёка ад Пружан, — адказаў Іван Лаўрэнцьевіч і працягнуў з прыемнасцю гаварыць аб тым, што яго дзіця лівала. — Пішучь, жывуць надрэнна. Але ж...

Я тады не здагадаўся, што хавалася за тым «але» для мяне ў той час акружылі землякі: кожнаму хацелася папытаць пра родны кут, а я ж вось-вось адтуль, яшчэ аб гэтых дзіцячых рэчах рэдка ведаю, якога яны не бачылі ўжо дзесяці год.

Іван Лаўрэнцьевіч тады не сказаў мне, што яго сябра па працы, пасляваенныя «эмігранты», не раіць яму ехаць на Радзіму. Яны, калі даведаліся, што Клюкач падаў у Савецкае пасольства заяву, каб яму дазволілі з'ездзіць у Радзіму, пачынаюць на Радзіму, раптам так устрывожыліся за яго лёс, быццам ён быў іх родным бацькам.

— Мы пажылі пры Савецкай уладзе. Ведаем, як там... Але ж сёстра піша, добра жывуць, і жончына сестры піша тое ж, і брат...

— Пішучь, — здэкліва ўсміхаліся «добрабычліўцы» — як ім загадаюць, так і напішучь.

«Хто яго ведае, можа, яны разумеюць больш, — думаю лася і так. — А можа, ім трэба так гаварыць, каб апраўдаць нечым той факт, што яны апынуліся раптам у Канадзе, што былі не разам з народам, які змагаўся з ворагамі. Можа, ім проста зайздросна. А можа, хто зацікаўлены тым, каб страшыць простых людзей, і не шкадуе на гэты грошай. Хто ведае, чаму? У такім выпадку не лішняе спытаць яшчэ каго-небудзь. (Няхітрая сялянская логіка). А гэты чалавек з Беларусі...»

...І вось Іван Клюкач уваходзіць у рэдакцыйны пакой. Наватвары шырокая ўсмішка, у вачах настрыманая радасць. Вітае мяне. Ён доўга ўсхвалявана трымае маю руку.

— Ну што, пабывалі ў родных мясцінах? — пытаю. — Усюды пабываў. І ў Вашчынічах, і ў Казлах, і ў Росохах, і ў Сілічах, і ў Хораве... А гэта мая жонка Вера, прадстаўляе ён сціпую прыемную жанчыну. — І яна з тых мясцін.

Цяпер ужо Іван Лаўрэнцьевіч і яго жонка Вера Аляксееўна раскажваюць мне пра Беларусь, а я слухаю. Яны, ба давай, могуць больш раскажаць, бо жылі пры памешчыках у сацыялістах, і ведаюць, як тады жылося ў тых Казлах і Росохах і як жывуць людзі цяпер.

— Звычайна мы прыязджалі нечакана. Раскажыце, папачам, як гэта бывае пры сустрэчах, па гаворым аб сім, аб тым, і ўжо стол накрыты. А на сталі выпіўка, і закуска. Гляджу, адкуль усё гэта бярацца. У хатах чысціна, сучасная мэбля. Заехалі мы ў Росохі да дзядзькі і сестры маёй жонкі Марылі Лашкевіч. Адзіночка жанчына, чацвёра дзяцей выгадавала і вывучыла. Дом новы, у хаце чысціня, двор акуратна падмецены. Пытаю: «Як жывеш, Марыля?»

«Лепшага жыцця не трэба, — адказвае. — Хай бы так і было. Шкада толькі, мой не дачакаўся. Але што ж, вайна».

— Я вам скажу, у Канадзе такая жанчына загінула адна з чатырма дзецьмі, — шчыра прызнаецца Іван. — У мяне адзін сын. Каб яго вывучыць, я працаваў дзве «шыфты», ці, як гэта ў вас называюць, дзве змены. Ноч працую на фабрыцы, днём на будоўлі. Дзве-тры гадзіны пасплю, і на працу. А як жа: 700 долараў заплаціў толькі за першае ступенне сына ў інстытут. Потым за кожны навучальны год па 1 500 долараў за вучобу і кніжкі. І карміць хлапцоў грэба, і абуваць, і адзяваць. Не браў я і адпачынку. Гэта мой першы адпачынак за сорак год...

— І надрэнна праходзіць? — жартую. — О-о, раскажаць немагчыма. Я сустрэў сваякоў, сяброў...

ТУРЫСТЫ АГЛЯДАЮЦЬ ГОРАД

У Мінску гасціла першая ў гэтым годзе група актывістаў «Русского голоса». У час знаходжання ў сталіцы Беларусі турысты аглядалі горад, пабывалі ў музеях, на гадзіннікавым заводзе, на дзіцячай чыгунцы, у піянерскім лагеры, на Мінскім моры. У Беларускай таварыстве дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі адбылася сустрэча з работнікамі таварыства і рэдакцыі газеты «Голас Радзімы». Была арганізавана паездка ў калгас.

Сярод прыехаўшых многа беларусаў. Яны ўсе мелі магчымасць сустрэцца са сваякамі, блізкімі, атрымалі дазвол паехаць у родныя мясціны на Брэстчыну, Навагрудчыну, у Слуцкі, Рудзенскі і іншыя раёны.

Другі раз за апошнія некалькі год прыязджаюць на Радзіму Марыя Радзі — кіраўнік групы, Сцяпан Лабковіч, Вікенцій Трэсак, Іван Грынкевіч.

Яны маюць магчымасць параўноўваць, яны бачаць змены, якія адбыліся ў рэспубліцы за апошнія тры-чатыры гады.

— Як вы хутка будзеце, — заўважае наш зямляк з амерыканскага горада Кліўленда Іван Грынкевіч, калі аўтобус спыняецца на Паркавай магістралі каля Палаца спорту. — Я памятаю, што ў мінулы

мой прыезд аб гэтай вуліцы ўпаміналі, калі раскажвалі аб рэканструкцыі старых раёнаў Мінска.

І сапраўды, гэта вуліца прыгажуня ўзнікла літаральна за апошнія гады. Расчыніў дзверы Палац спорту, буйнейшы ў рэспубліцы магазін «Алеся» або, як яго называюць, магазін «Усё для жанчын». Працуе Дом мадэляў, хутка прыме першых жыхароў новая гасцініца.

Яшчэ тры гады назад, калі Вікенцій Трэсак першы раз пабываў на Мінскім гадзіннікавым заводзе, на ім працавала толькі тры тысячы чалавек. Сёння тут шэсць тысяч чалавек. Завод дасягнуў праектнай магутнасці — кожны год выпускае два мільёны сто пяцьдзесят тысяч гадзіннікаў.

Марыя Радзі пасля першых дзён знаходжання на нашай зямлі сказала: «Я бачу, што нават за тры прайшоўшыя гады вы дасягнулі новых поспехаў. Я ўпэўнена, што яны будуць яшчэ большымі, таму што мая краіна на правільным шляху».

На нашых здымках вы бачыце землякоў са Злучаных Штатаў Амерыкі ў час экскурсіі па Мінску — ля Палаца спорту і на дзіцячай чыгунцы.

Фота К. КРАСНІЦКАГА.

ТАК ПАЧЫНАЛАСЯ ВАЙНА

...Галасы унтар-афіцэраў прымуслі іх падхапіцца, і яны марудна выходзілі з ляснога гушчару, мармычучы праклёны — уздумецца ж гэтым палкавым папыхачам наладжваць вучэнні ў такую спеку ды яшчэ ў суботні адвечорак, звычайна вольны ад заняткаў. Зацягваючы раменьчыкі касак, яны з жалем паглядзілі на стужку Буга, якая серабрылася ўдалечыні. Для іх яна была нечым накіштал табу, на якое можна глядзець, але да якога нельга дакрануцца. Нават у такую гарачыню, калі па спіне струменем бяжыць пот! Але генерал Модэль, камандуючы III танкавай дывізіяй, у склад якой уваходзіў 75 артылерыйскі полк, быў няўмольны. Ён загадаў: не набліжацца да ракі, і — кропка. Яны пасталі ў строй, пакінуўшы невялікі праход з аднаго боку. Праз хвіліну яны заўважылі пузатага маёра Велермана, камандзіра IV дывізіёна: ён

ішоў паволі, нібы разважаючы над кожным крокам.

Прыняўшы рапарт ад капітана Небеля, ён шырока расставіў ногі і доўга і ўважліва пазіраў на салдат у строі. Калі ж ён, нарэшце, раскрыў рот, яны адразу забыліся пра спеку, якая дакучала ім, забыліся пра ўсё на свеце.

— Заўтра ўранку мы ідзем на чырвоных. Праз восем дзён будзем у Маскве. Вы разумеце, што гэта азначае? Мы не можам дазволіць сабе раскошу браць палонных. Яны толькі заміналі б у нашым пераможным маршы. Асабліва цяжкія абавязкі чакаюць шафэраў і іх памочнікаў — яны павінны быць гатовы ехаць і ўдзень і ўначы...

Яны даўно чакалі гэтых слоў. Калі многа тыдняў назад яны апынуліся ў лясках над Бугам, то ведалі, што іх прыслалі сюды не на адпачынак. І ўсё ж не ў аднаго з іх цяпер перахапіла ў горле, і на палыне паваяла раптам сцюдзёным холадам.

— Паўтараю, — працягваў камандзір дывізіёна, — ніякіх палонных. Мы не будзем карміць

гэтую банду. Памятайце, што буханка хлеба каштуе марку, а вітовачная куля — толькі дзесяць пфенігаў. Зразумела?

Яны прагарлапанілі, што ім усё зразумела.

— З гэтага часу аб'яўляецца баявая гатоўнасць. Камандзіры падраздзяленняў аддадуць падрабязныя загады.

Яны разыходзіліся ў глыбокім маўчанні. Толькі унтар-афіцэры не гублялі добрага настрою.

— Усё будзе ў парадку, — бубніў фельдфебель Вайс. — Я ўжо ваяваў у Польшчы, потым у Францыі і, як бачыце, нават волас не ўпаў з маёй галавы. Цяпер будзе гэтак жа. Брэст, Мінск, Смаленск, Масква і — гайда дадому.

Кананір Руберт утаропіўся ў яго сваімі блакітнымі, зусім яшчэ дзіцячымі вачыма:

— А як жа з гэтымі палоннымі? Нібыта мы... іх... як бы гэта сказаць... мармытаў ён.

Фельдфебель Вайс вылаяўся.

— Нібыта мы... перадражніў ён. — Ты што, не чуў, што гаварыў маёр? Зловіш палоннага, то... — ён зрабіў красамоўны

жэст указальным пальцам правай рукі. — А за тое, што ты такі страшэнна дурны, прызначаю цябе на пачатковую варту. Прынамсі, будзе час прадумаць усё як след.

Вялым рухам Руберт адшпіліў гузік кішэнні і выцягнуў складзены ўчацвёра ліст. Ён збіраўся паслаць яго маці. Але цяпер... Руберт старанна пераваў яго надвая, потым — яшчэ раз. Краем вока зірнуў на дату, якую паспеў напісаць якраз перад пастраеннем.

...21 чэрвеня 1941 года.

На золку ён заўважыў чатыры цёмныя сілуэты. Атупелым зрокам прыгледзеўся — пэўна, змена. Зірнуў на цыферблат гадзінніка — тры. Крыху зарана. Раптам яго перасмыкнула — на салдатах была чужая форма.

— Стой! — закрычаў ён прыглушаным голасам.

Яны ішлі далей, не звачаючы на яго вокліч.

— Стой! — паўтарыў ён гучней, не на жарты спалохаўшыся, і пачуў прыцішаны смех.

— Не строй дурня, ты, ідыёт! Не пазнаеш!

Ён сапраўды пазнаў салдата сваёй батарэі. Толькі — навошта гэты маскарад? Ён яшчэ раз акінуў позіркам іх вяртатку-Рускія...

Яны не палічылі патрэбным дадаць хоць слова і пасунуліся далей, нібы лясныя прывіды, у бок моста.

Ён паднёс гадзіннік да вачэй — 3.15. Яшчэ 45 минут варты.

У тую ж хвіліну ўздоўж Буга ўспыхнулі каларовыя агні ракет і затрашчалі залпы. З усходняга боку да Руберта данесліся водгукі адзіночных выстралаў і хрыпялыя стогны. Гэта яго калегі знімалі рускіх вартавых на другім баку моста. Свіст снарада перапыніў далейшыя разважванні. Ён прыпаў да зямлі — надта нізка б'юць! У тую ж хвіліну ён зразумеў, што снарады ляцяць з супрацьлеглага боку Ад Брэста.

Калі яго, нарэшце, змянілі, ён так гэтак абрадаваўся, што да яго сьвядомасці ледзь дайшла вестка пра смерць Вайса. Савецкі снарад папаў фельдфебелю ў галаву ў той самы момант, як ён распякаў нейкага кананіра за надта марудную падачу боепрыпасу.

— Значыцца, вайна... — усцешыў Руберта калега.

адпачынак Клюкача

Міхась КАЛАЧЫНСКІ

Алёша

Дзень добры, Алёша!
Прышлі мы
З Алтая к табе, з Беларусі.
Сябры твае ўсе на радзіме,
А ты і дасюль не вярнуўся.

Дасюль цябе маці чакае
І сніць,
Сны — надзей яе рэшта.
Хоць час за вятрамі спяшае,
Вяртацца не думаеш нешта.

Алёша, Алёша...
Як віцязь,
Абуджаны строгім
дасвеццем,
Глядзіш ты на водсінь
Марыцы,
А ў памяці — дні ліхалецця...

Салдат сюды крочыў
з палкамі
Праз поле, што пеклам
завецца,
Да родных братаў на
Балканы
Прасілася мужнае сэрца.

Стаміўся, стаміўся ў паходзе
Грымоты спакой адабралі.
Дунай пералпыў,
І на Плоўдзіў
У гром скіраваўся
з сябрамі,

Зірнуў толькі ў вочы
ім горад —
Сябры папрасілі нястрога:
Схадзі, калі ласка, на
ўзгорак,
Зірні, ці відаць перамога...

І людзі вяршыню крутую
Пялёсткамі рук апраунулі,
Казалі: пабудзь тут, братуля,
Пабудзь жа — і мір запануе!

Пачуў ён, братэрства адданы,
Гарачыя поклічы сэрцаў,
Адважны,
Нязломны гадамі,
На пост заступіў — і ні
з месца.

Як пост той пакінеш,
што з боем
Узяты ў паходзе славытым,
Зноў бразгаюць зброй
у Боне,
А побачкі хэўрыцца хунта.

Па сыне не плач ты, матуля:
Ён, сын усіх маці на свеце,
Цішу вартуе,
Шчасце ратуе,
Долю людскую
ад смерці.

*) Так у Плоўдзіве завуць са-
вецкага салдата, чыя скульп-
турная фігура ўзвышаецца над
горадам.

На Нарачы.

Фотаэцюд І. ШЫШКО.

ПЯЦЬ ТЫДНЯЎ У РОДНЫХ МЯСЦІНАХ

На чужыне пражыта шмат гадоў. Але смутак па Радзіме і цяпер не пакідае многіх беларусаў. У апошні час у Савецкім Саюзе пабывала нямаля былых жыхароў Брэсцкай вобласці. Яны прыязджалі, каб пабачыцца з роднымі, знаёмымі, паглядзець дарагія сэрцу мясціны. Пабываў на Брэсцчыне і наш зямляк Аўксеній Рыгоравіч Сіліч — уражэнец вёскі Стаўкі Бярозаўскага раёна. Вярнуўшыся ў Канаду, ён расказаў аб сваіх уражаннях на старонках газеты «Вестник».

У мінулым годзе ажыццявіліся мае даўнія мары: я пабываў на Радзіме, наведаў свае родныя мясціны! 9 жніўня я выехаў цеплаходам «Аляксандр Пушкін» з Манрэалю ў Ленінград. Плыць савецкім цеплаходам — гэта ўсё роўна, што пабываць у гасцях у добрай гасціннай сям'і.

З Ленінграда я паехаў поездам. Спыніўся на тры дні ў Маскве і на тры дні ў Мінску. З Мінска паехаў у горад Брэст. А з Брэста адправіўся ў родную вёску Стаўкі.

Наша мясцовасць стала непазнавальнай. Раней чацвёртую частку зямлі займалі балоты. Цяпер яны асушаны. На былых багах добра растуць збожжавыя і каранеплоды.

У родных мясцінах я прабыў пяць тыдняў. Амаль увесь час быў у сястры ў вёсцы Масткі Драгічынскага раёна і ў брата ў вёсцы Стаўкі. За гэты час я пабываў у многіх родзічаў і знаёмых. Але не ва ўсіх. Бывала, плануеш наведаць чатыры-пяць сем'яў за дзень, а як зойдзеш, то цяжка расстацца, і дай божа, каб наведаў дзве. Пачастункі і размовы бясконца.

Я пабываў у гасцях у Арцэма Новіка, які некалі працаваў у Колмане і Віндзоры ў Канадзе, а цяпер ужо дзесяць год жыве на Радзіме. Жыве добра, пабудаваў сабе выдатны дом, мае фруктовы сад, атрымлівае печыю. Шкадуе, што не вярнуўся дадому раней.

З усёю бачанага і пачутага я пераканаўся, што людзі нашы жывуць у некалькі разоў лепш, чым у гады гаспадарання буржуазнай Польшчы, і жыццё з кожным годам паліпшаецца. У дамах ёсць электрычнасць, радыё, тэлевізары. Падзяляю работы выконваюць у асноўным машыны.

Паміж вёскамі курсіруюць аўтобусы. Асабліва радасна бачыць, як высока пастаўлена ў Савецкім Саюзе адукацыя. У вёсцы Стаўкі некалі кожны марыў даць адукацыю сваім дзецям. Але толькі багатыя маглі гэта зрабіць.

Цяпер жа, пры Савецкай уладзе, адукацыя стала даступнай ўсім, было б толькі жаданне і здольнасці. З нашых вясковых маладых людзей вышлі спецыялісты па розных галінах народнай гаспадаркі.

Увогуле мая паездка на Радзіму была вельмі цікавай.

У Музеі Брэсцкай крэпасці.

Сяргей ЗАКОННІКАЎ

Як соты пчаліныя, свецяцца
сцены,
Дзе кожнай цагліне хапіла
свінца.
Блукаюць па форце
маўклівыя цені
Салдат, што стаялі насмерць,
да канца.

А шэрае неба схіляецца
нізка,
Стаю з прадчуваннем любві
і віны.
Глядзяць на мяне з вышыні
абеліскаў
Салдаты апошняй... апошняй
вайчы!

[Заканчэнне на 7 стар.]

Усе жывуць добра, ніхто не скардзіцца на цяперашняе жыццё.

— Гэта праўда, — падтрымала мужа Вера Аляксееўна. — Мы размаўлялі з рознымі людзьмі, і ніхто не наракаў на жыццё. Людзі ў вёсцы апрануты добра, асабліва моладзь. А ў мястэчку дык не горш, як у нас у Таронта. Усе задаволеныя, вясёлыя. У нас чалавек чалавеку не ўсміхаецца.

— У Сілічах за сталом я размаўляў са сваім сябрам Рыгорам Кульгаўчыкам, — сказаў Іван Клюкач. — Памятаю, у іх была добрая гаспадарка, шмат жывёлы, чатыры кані, Я спытаў Кульгаўчыка:

— Ты хацеў бы, Рыгор, вярнуцца да старога?

— Звар'яцеў? — адказаў мне Рыгор. — Я працаваў усёй сям'ёй дзень і ноч. Свету не бачыў. Ты памятаеш, быў у мяне ў хаце. Ці ж такой яна была? Ты бачыў у мяне падлогу, вось такую, як гэта, пафарбаваную, роўную? Парасяты, авечкі і куры хадзілі па хаце. А ці спалі мы калі на такіх ложках? А калі клаліся спаць, а калі ўставалі? А цяпер я працую ў калгасе, як чалавек. Не маю клопату.

— Памятаю, — адказаў я старому сябру. — І бруд, і смурод у хаце памятаю, і як спалі на палацях покатам, і тое, што хаты на пакоі не дзялілі, як цяпер.

І вось тут Іван Клюкач і ўспомніў пра тых «дабрадзеляў», якія страшнылі яго перад ад'ездам з Канады на Радзіму.

— Цяпер я ім скажу, якая іх праўда.

— А можа, і ім хто затлуміў галаву?

— Можа быць. А можа, хто з іх тут памагаў фашыстам. Мы былі з Верай на могілках. У Казлах гітлераўцы забілі 180 чалавек. У Сілічах — 160. Наляцелі, як груганы. Загналі людзей у хаты і спалілі жывымі. Усю вёску спалілі. Усіх, хто ў той час быў дома. Мы з Верай заказалі вяжкі ў Пружанах і паклалі на магільях у Казлах і Сілічах. Людзі сабраліся, як мы гэта рабілі. Успаміналі родных і блізкіх, а там жа і мае сябры, і сваякі ляжаць...

Мы замаўчалі. Госці, відаць, стрымлівалі сябе, каб не заплакаць. Успомнілася і мне 22 чэрвеня 1941 года. Бамбёжка Мінска. Смерць і стогны людзей.

— А як вам падабаецца Мінск? — спытаў я, каб вярнуць гутарцы добры настрой.

— У Мінску я быў яшчэ ў першую сусветную вайну, — адказаў Іван не адразу. — Мы ў бежанцы ехалі. Жылі ў Мінску два тыдні. Якое можа быць параўнанне з тым Мінскам. Тых маленькіх домакаў ужо нідзе не бачу. Брат мой Якаў жыве тут. Да яго я прыехаў у госці. Жыве ён на вуліцы Пухавіцкай, 7. Добрая кватэра, два пакоі, кухня, усе выгоды.

— А хто ён?

— Рабочы. У нас за такую кватэру трэба плаціць 150 долараў у месяц. За «бэглера», як у нас кажуць, халасцяцкую кватэру — пакой, стол, ложкак — бяруць 125 долараў.

— Не менш, — пацвердзіла Вера Аляксееўна.

— А брат плаціць 12 рублёў у месяц зімой, а летам яшчэ менш. Гэта вялікая палёгка для рабочага чалавека. З лярчэннем у вас таксама лепш, нават і параўнання няма. Мы плацім бальнічныя. Раней вылічалі з нас 6 долараў на гэта, цяпер 11 долараў 50 цэнтаў у месяц. А што маем? У бальніцы няма месца, калі захварэе чалавек. А калі і пакладуць, то даюць толькі ложкак і есці. За ўсё астатняе плаці. Змерыў доктар тэмпературу — 5 долараў, за аперацыю, за лякарства, за догляд — за ўсё плаці. Мая першая жонка цяжка захварэла. Кінуўся я ў бальніцу — месца няма. Выклікаў паліцэйскага: чалавек, кажу, памірае, яго трэба ў бальніцу. Прышоў, паглядзеў, пераканаўся, што сапраўды так, пазваніў у бальніцу, каб узялі. Завёз я жонку ў бальніцу, паклалі яе ў калідоры, там яна і памёрла на голым ложку. А ў вас проста шчасце. Медыцынская дапамога і ў горадзе, і на сяле. Мы нібы больш зарабляем, але мы жывіце куды лепш...

...Мы сустрэліся, як старыя сябры. Развіталіся яшчэ больш сардэчнымі сябрамі. Я адчуў, што гэты першы адпачынак Івана Клюкача прайшоў для яго з вялікай карысцю. Будзе з гэтага карысці і яго сябрам у Канадзе, якіх Імкнуцца ашукаць усякія «добрабычліўцы».

Л. ПРОКША.

Той паглядзеў на яго мутнымі вачыма.

— Вайна, — паўтарыў ён амаль непрытомна.

Ноччу ўслед за танкамі яны праехалі па мосце праз Буг, і неўзабаве іх вачам адкрыўся палаючы Брэст. Злавесна скрыгаталі гусеніцы танкаў, манатонна гулі матары грузавікоў. На вуліцах, асветленых зарывам пажараў, не было жывой душы. Горад быццам вымер, і толькі каля цытадэлі не сціхалі працяглыя залпы кулямётаў.

Уздоўж калоны праімчалася адкрытая машына маёра Велермана.

— За намі ідзе 135 пяхотны полк! — крыкнуў ён. — Праз гадзіну яны навадуць парадак у крэпасці!

Падобнай думкі прытрымліваўся і капітан Пракса, камандзір III батальёна 135 палка. Ён атрымаў загад захапіць заходні востраў і цэнтр крэпасці з карпусамі казармы. Іншыя батальёны павінны былі заняць тры астатнія штучныя астравы цытадэлі. Задача аблягчала тое, што ў іх на руках быў макет крэпасці, зроблены на падставе авіяздымкаў, выкананых яшчэ ў час кампаніі 1939 года. Яны

дакладна ведалі, дзе знаходзіцца асобныя ўмацаванні. Усё павінна было адбыцца з дакладнасцю, вылічанай па секундах. Прыкладна ў 3 гадзіны аперацыю павінна была пачаць артылерыя. Чатыры мінуты агню з мінамётаў і цяжкіх гаўбіц, кідок пяхоты, перанясенне агню на 100 метраў наперад, зноў чатыры мінуты артпадрыхтоўкі, кідок пяхоты, перанясенне агню, кідок... Узорны паказ узаемадзеяння артылерыі з пяхотай, абмеркаваны ў найдрабнейшых дэталях. Капітан Пракса аж пацэраў рукі ад задавальнення. Ён ужо бачыў сябе перад строем салдат у тую хвіліну, калі яго ўзнагароджваюць жалезным крыжам. Крыж ён атрымаў у той жа дзень. Толькі не жалезны...

У 3 гадзіны зямля застагнала ад выбухаў. Роўна праз 4 мінуты лейтэнант Вільч падняў першы ўзвод у атаку. Яны беглі па нейкаму саду, потым узбоч стайняў да ўваходу ў крэпасць, якая — паводле разлікаў — павінна ўжо была стаць кучай руін. Кулямётная чарга прыгнула іх да травы, перш чым яны паспелі сцяміць, што артылерыйскі абстрэл нанёс крэпасці толькі нязначныя пашкоджанні.

У разліках пачалі выяўляцца першыя хібы.

Толькі ў поўдзень батальёны 135 палка, падтрыманыя 130 пяхотным палком, здолелі прадрацца ўсярэдзіну, аднак націск іх быў спынены перад фортам на ўсходнім востраве, перад казармамі і перад гарнізонным клубам. Не памаглі ні падтрымка 133 палка, ні штурмавыя гарматы, якія стралялі прамой наводкай. Савецкія кулямётчыкі і снайперы дасканалы кантралявалі ўсю пазіцыю. Нервы капітана Праксы, які так прагнуў узнагарод, не вытрымалі. Узняўшы руку з пісталетам і падагнуўшы калені, ён кінуўся да крэпасці.

— Наперад, — закрычаў ён. — За...

Вокліч застаўся незакончаным. Куля трапіла капітану паміж вачэй, і ён бягуча асунуўся на зямлю. Капітан Краус, камандзір палкавой артылерыі, памкнуўся дабрацца да яго. Ён прапоўз некалькі метраў і застыў нерухома. У змроку батальёны адышлі з крэпасці, забраўшы з сабой трупы 21 афіцэра, а таксама 290 унтар-афіцэраў і радавых. Некалькі сот раненых пацягнуліся ў палывыя шпіталі...

Мова Купалы на берагах Нявы

У Ленінградзе з 4 па 11 чэрвеня праходзіў Тыздзень беларускай літаратуры. На свята прыехалі прэзідэнт, паэты, крытыкі, літаратары старэйшага пакалення і моладзь. Як самых дарагіх гасцей, шчырых сяброў віталі іх ленінградцы. Тривалыя, глыбокія і даўнія сувязі звязваюць Беларусь і Ленінград. У Пецярбургу ў пачатку стагоддзя жылі і працавалі класікі беларускай літаратуры Купала і Колас, тут друкаваліся першая анталогія беларускай паэзіі, першы двухтомнік п'ес беларускіх драматургаў, першы аднатомнік беларускай байкі.

У гады Вялікай Айчыннай вайны беларусы, не шкадуючы жыцця, абаранялі горад на Няве, ленінградцы ўдзельнічалі ў вызваленні Беларусі. На Ваенных могілках у Ленінградзе пахаваны слаўны сын беларускага народа Герой Савецкага Саюза Фядосій Смалячок. Пасланцы беларускага народа ўсклаі вянок жывых кветак на магілу свайго земляка. Імем Ф. Смалячкова названа вуліца на Выбаргскай старане.

Кожны дзень, праведзены беларускімі літаратарамі ў Ленінградзе, быў запоўнены цікавымі паездкамі, сустрэчамі. Хвалючай была сустрэча з рабочымі, і асабліва з землякамі-беларусамі, якіх тут больш тысячы, на заводзе імя Кірава. Не залежваюцца на паліцах заводскай бібліятэкі раманы І. Мележа, апавяданні Я. Брыля, вершы Я. Купалы, Я. Коласа, П. Броўкі, М. Танка. І аднаго дня не праляжаў у кніжным магазіне завод раман І. Шамякіна «Сэрца на далоні». Яшчэ хутчэй знікаюць з прылаўка паэтычныя зборнікі.

Перад маракамі Кранштата выступалі М. Ткачоў, В. Вітка, М. Танк, І. Навуменка, І. Мележ. У карабельнай бібліятэцы літаратары бачылі кнігі беларускіх пісьменнікаў.

Госці з Беларусі пабывалі на Піскаркоўскіх могілках, ушанавалі памяць тых, хто загінуў у страшнай блакадае, мужа абараняючы на працягу 900 дзён свайго горада. Наведалі Разліў, дзе хаваўся ад шпікаў Часовага ўрада Уладзімір Ільіч Ленін, пабывалі ля фантанаў Петравадварца, у Сонечным пасёлку пад Ленінградам, у піянерскім лагэры, які называюць паўночным Артэкам.

Аб выніках тыздзя, аб дружбе літаратур і народаў гаварылася на заключным літаратурным вечары, які адбыўся ў Ленінградскім Доме пісьменніка імя Маякоўскага.

Г. Кандрашоў, дырэктар Ленінградскага аддзялення выдавецтва «Советский писатель», гаварыў аб тым, што робіць выдавецтва для выпуску твораў беларускай літаратуры, аб планах выдавецтва, перадаў гасцям кнігі беларускіх пісьменнікаў, выдадзеныя ў Ленінградзе ў апошні час.

Мікалай Браун—адзін з самых актыўных арганізатараў Тыздзя беларускай літаратуры, пастаянны прапагандыст і перакладчык беларускай паэзіі. Ён сказаў, што госці з Беларусі парадавалі жыхароў Ленінграда выдатнымі творамі, што патрабавальны ленінградскі чытач даў высокую ацэнку творчасці беларускіх пісьменнікаў.

— За сем дзён мы яшчэ больш пазналі адзін аднаго і сябравалі,—сказаў ён на развітанне.—Вас шчыра палюбілі ўсе ленінградцы. Вы дастойна прадстаўлялі тут вялікую літаратуру слаўнага беларускага народа. І сёння, развітваючыся з вамі, мы кажам: вялікае дзякуй той зямлі і таму народу, якія далі такіх песняроў.

НА ЗДЫМКУ: беларускія літаратары і іх ленінградскія калегі ў паратурбінным цэху Металічнага завода імя ХХІІ з'езду КПСС. Злева направа: крытык Уладзімір ЮРЭВІЧ, паэт Ніл ГІЛЕВІЧ, сакратар партарганізацыі цэха Аляксандр СМІРНОЎ, паэт Максім ТАНК і ленінградскі паэт Браніслаў КЕЖУН.

Фота Ю. БЯЛІНСКАГА.

Броніслаў КЕЖУН

Белорусским поэтам

Были многие встречи, были жаркие речи,— Это знают и Минск и Москва... И цветы на вокзале Мне о дружбе сказали Много больше, чем просто слова.

На амурском причале Ваши песни звучали, Над кипучей волною морской, Над рекою Невою, Над рекою Москвою И над матушкой Волгой-рекой. Потому мне так любя Дума дядьки Якуба, Что живого идет сквозь года.

Нерушимо, как скалы, Слова Янки Купалы, — Он его создавал навсегда! Неизменно любима Песня Танка Максима. Кулешов нам родного родней... Разговор наш взаимен: — Здравствуй, Панченко Пимен — Летописец теперешних дней! Белорусские братья! Помню ваши объятия — Горячи, словно пламя костра. Ваше доброе слово, Белорусская мова — Нашей речи родная сестра!

Генадзь Бураўкін

Старонка з легенды

(Працяг. Пачатак у №№ 11—13, 15—17, 20—25).

ТРЕЦЯЯ СТАРОНКА

Фама Фёдаравіч Укляя, начальнік разведкі Другой Беларускай партызанскай брыгады імя Панамарэнкі, аглядаў дыверсійную групу і пажартаваў:

— З такой кампаніяй не тое, што масты ўзрываць, але і ў сваты ехаць не страшна.

А потым пасур'ёзнаў, прыбавіў у лямпе святла і расклаў на стала карту:

— А калі гаварыць шчыра, заданне ў нас не з лёгкіх... Падыходзіце бліжэй, глядзіце... Вось гэтак скрыжаванне. Тры дарогі: на Ленінград, Вялікія Лукі, Веліж. Дарогі важныя, немцам патрэбныя пазарээ... Вось мост. Ахоўваецца немцамі і паліцаямі. Па два чалавекі на кожным баку. Мянюцца прыкладна праз гадзіну... Вось чыгунка. Ну, а гут шаша... Задача — замініраваць і мост, і чыгунку, і шашу. Ясна?.. У чым складанасць? Па-першае, дарога бойкая, часта ходзяць машыны. Па-другое, побач вялікі гарнізон... Трэба ўсё зрабіць хутка, непрыкметна, ціха. Адна неацэарожнасць— і ўсё можа сарвацца. А заданне важнае. Для хуткай перамогі над ворагам трэба, каб дарогі гэтыя не працавалі...

Надзя слухала і спадыбала аглядала дыверсійную групу. Чацвёрта быў з брыгаднай разведкі і чацвёрта свае, «бліноўцы» — з шостага атрада Блінова.

— Рашуча патрабую, — Укляя падкрэсліў гэтак слова, — патрабую самага строгага, самага дакладнага выканання плана. Ніякага самавольства, ніякай лішняй рызыкі. Міны, тол, запалы атрымаеце ў мяне...

Ён падышоў да Надзі:

— Ну, Багданава, чуў пра цябе шмат. Цяпер пабачу на сапраўднай партызанскай рабоце. Так сказаць, апошні экзамэн на разведчыцкую стасць. Правяраюцца вытрымка, разлік, хітрасць. Ну і яшчэ сёе-тое...

Надзя выпягнулася перад ім:

— Буду старацца, таварыш камандзір.

— Давай, давай... Напарнік у цябе хароны. Арол... Правільна Сямёнаў?

Юра Сямёнаў зачырванеўся:

— Ну, навошта так, таварыш камандзір?

— А што? Ты ў нас хлопец на ўсе сто...

Надзя і Юра выйшлі з хаты разам.

— Дык што, спяць? — папытаўся Юра.

— Не, Усё роўна не засну,— махнула рукою Надзя.—Учора добра выспалася. Ды і не хочацца...

— А што рабіць?

— Збяру торбу сваю...

— Цяпер з торбай?

— На ўсякі выпадак. Як кажаў Слесарэнка, маскіроўка плеч не памуляе.

— І го праўда.

— І маскхалат трэба трохі зашыць, а то ён у мяне распаўзаецца.

— Хто ж вінаваты, што ты растаўсцела, — засмяяўся Юрка, і Надзя з прытворнай злосцю накінула на яго, пачала калаціць кулачкамі па спіне.

— Вось табе, во... Каб не здэкаваўся... Будзеш?

— Ну, не растаўсцела, — рагатаў Юра. — Паправілася...

Ім было весела. І ад таго, што хутка выпраўляцца ў дарогу, і ад таго, што над іх галавамі праплыло толькі па нейкіх чатырнаццаць гадоў. Ваіна многаму навучыла іх, правяла праз кроў і агонь, паклала ў зямлю не аднаго іх сябра і ша-сеяла ў душы нянавісць, але не змагла зрабіць чэрствымі і не-людзімімі. Холад металу, з якім яны цяпер спалі, елі, які неслі ў сваіх руках, не прабраўся ў сэрца — яно хацела і ду-р-расліваці, і гульні.

Надзя і Юра аж заліваліся ад смеху, кідалі адзін на аднаго снегам, гатовы былі абое пакінуць на зямлі, як двое бес-клапотных медзвездзянт. І партызаны, што назіралі за імі, не спынялі іх, не гвалі ў хаты. Ім самім было добра на душы ад звонкага і зусім мірнага рогату...

Урэшце Надзя замахала рукамі, абтрэсла снег:

— Хопіць. Падурэлі і — хопіць. Пойдзем збірацца...

І адразу сталі яны з Юрам нейкія задумлівыя і маўжлівыя, нібы вецер зноў нагнаў на іх вочы дым пажарышчаў, а ў памяці ўсплывлі сябры, якіх ужо не ўбачыш ніколі. Дзяцінства, як лёгкая бялоткая хмарка, ад-плыло, і на яго месца прыйшла будзёная заклапочанасць барацьбы з ворагам, дарослая развага і трывога...

Да дарогі паўзлі моўчкі, адзін за адным. Перад Надзям—Юра, амаль квадратны ў сваім маскхалаце, нязграбны і нетаропкі.

Дзяўчыцы карцела падаг-

наць яго, падніхнуць, але строга загадана маўчаць і не спяшацца.

Каля прыдарожных кустоў Укляя спыніўся, дачакаўся ўсіх, шэптам спытаў:

— Усё ў парадку?

— Ага. Нармальна...

— Тады так: група, якая мініруе чыгунку, непрыкметна перапаўзае дарогу і рабіце сваю справу. Як закончыце, адыходзіце, не чакаючы нікога. Месца збору вядома... Астатнія залягаюць тут...

Тры чалавекі па-пластунску падаліся ўздоўж дарогі, і праз нейкую мінуту іх ужо зусім не было відно.

— Хлопцы, — Укляя падазваў тых, што асталіся, —пра-нуем, як дамоўлена. Я — на месце... Багданава і Сямёнаў, як толькі здымем вартавых, выбірацца на веліжскую шашу. Паставіце міны і — да лесу. Ні минуты затрымкі. Калі раптам пачуеце машыны, адразу ж адыходзіце. Ясна? Ну, а цяпер — занялі пазіцыі...

Надзя і Юрка адпаўзлі трохі ўправа. З Укляём асталіся два хлопцы з брыгаднай разведкі.

Трэба чакаць, калі прыйдзе змена вартавых. Тады і пачнецца ўсё.

Ціха. Ветру няма. Чутно, як у нейкіх сямідзесяці метрах, каля моста, тупаюць немец і паліцай. Часам яны аб нечым перагаворваюцца, але напаўго-ласа, і немагчыма разабраць, аб чым. Часам стукваюць дзверы вартавой будкі — відаць нехта ідзе пагрэцца. Надзі здаецца, што яна чуе, як цікае гадзінік на руцэ Укляя. Ён цікае, цікае, а час паўзе марудна...

Надзя не любіць чакаць. У галаву тады лезуць розныя думкі, сумненні. Пачынаеш ба-яцца, ці не забыўся чаго-небудзь, ці не нарабіў памылак...

Надзя паглядзела на Юра. Ён спакойны, засяроджаны. Нібыта нічога не хвалюе яго, нібыта ўсё ён ведае наперад. Нават у цемры відны яго доўгія вейкі. «Як у дзяўчычкі, — падумала Надзя.—І вочы ў яго шэрыя, вялікія».

Недзе зарылеў снег. Надзя сціснулася ў камячок. Гэта зменшчыкі тым, каля моста. Яны пройдуць зусім блізка, па сцеецы...

Укляя сціснуў зубы. Цяпер усё залежыць ад яго, ад яго разліку, вытрымкі. Сэрца грук-лае роўна, але вельмі ж гулка... Рып усё бліжэй, бліжэй. Вось ужо і постаці відны. Чамусьці

Soviet Health Services

On June 16th the Soviet medical world observed Medical Workers' Day. This year it coincided with the fiftieth anniversary of the People's Commissariat of Public Health (the prototype of the present-day Ministry of Public Health), which initiated the development of a system of health protection for the broad mass of working people.

The victory of the October Socialist Revolution in 1917 had for the first time in Russia's history created the possibility of setting up health services to provide medical care for the whole population. For the first time in the world free medical services were introduced, and all medical institutions, pharmacies, spas and pharmaceutical undertakings were nationalised. The Soviet Government, motivated by the most humanitarian inte-

Professor Vladimir TIMAKOV, President of the USSR Academy of Medicine

rests of protecting the health of the working people, placed all the material facilities for this at their disposal. By way of example, expenditure on public health and physical culture in 1967 amounted to almost 7,500 million roubles.

The medical service in our country is based on the principle of qualified medical aid, available for all, and free of charge. We have 602,000 doctors (one quarter of all the doctors in the world) and approximately 1,700,000 paramedical workers, including feldshers, midwives, laboratory assistants and nurses. Altogether the number of people engaged in national health work is some 4,500,000.

The fundamental principle of our public health protection, is the prevention of disease. Prophylaxis is a part of state policy, and includes a planned system of economic and sanitary-hygienic undertakings arranged by the state. The prevention of disease is a matter of concern not for doctors alone, but for the entire society. The state measures for the improvement of the material and cultural standards of the population — the reduction of the working hours and improvements in labour and living conditions — are of great importance for the prevention of disease.

The public health system incorporates a variety of medical institutions. The Health Departments at plants, factories and construction projects, take care of industrial and building wor-

«НАДЗВЫЧАЙНАЯ НЕБЯСПЕКА»

только две. А где ж трети? Ада-та? Прийде потым?..

Крокі зусім побач. Прайшлі. Узнімаюцца на насып. Іх не вельмі строга аклікае зверху паліцай:

— Хто такія?
— Свае, свае.
— Пароль!
— Дрэздэн...
— Ну, праходзь... Доўга вы нешта сёння. Замёрлі тут, як ваўкі.

— Нічога, пагрэецца. Самагонкі прынеслі цэлы буталь.

— Хоць трохі пакінулі?
— Хопіць... Як у вас справы?
— Ды ўсё спакойна. Нікай хэлеры няма. І машын сёння мала.

«Дзівакі! — хмыкнула, слухаючы іх гаворку, Надзя. — Так гарляняць, што за вярсту чутно... Як быццам, акрамя іх, на свеце нікога няма...»

Паліцай і немец марудна спускаўся на насып. Яны ўжо вось-вось падыдуць да кустоў.

Укляя выцягнуў з-за пазухі нож, таўхануў у бок суседаразведчыка, пальцам паказаў яму: «Мой першы». Той кінуў галавой: «Ясна...».

Два белыя цені кінуліся ад кустоў, штосьці храснула, нібы зламалася пад нягой сухая галінка, і вартавыя курчыліся ўжо на зямлі.

Укляя адцягнуў забітых са сцэжкі, хуценька скінуў з сябе маскхалат, проста на ватуюку пачаў усцягваць чорны шыбель паліцай. Другі разведчык апрагнуўся ва ўсё нямецкае.

Праз нейкіх дзесяць мінут былі зняты і вартавыя каля моста. Іх месца занялі Укляя з таварышам. Убачышы ля вартавой будкі іх знаёмых постаці, Надзя і Юра падбегам кінуліся да дарогі.

Работа ў іх шла хутка. Юра раскідаў снег, вялікім палюшчым нажом дзёўб прамёрзлы грунт, выграбаў яго рукамі і акуратна ўкладваў міны. Надзя разраўноўвала зямлю пад імі, засыпала снегам.

Усё было спакойна. Пастаўлена апошняя міна.

Надзя разгнулася, каб клікнуць Юру, і тут пачула гул машын. Ён узнік нечакана, нібы зваліўся з неба, і каціўся проста на іх, цяжкі, роўны. Відць, ішла цэлая калона.

Надзя разгубілася, так-сяк замаскіравала міну. Юра схваціў яе за руку, кінуўся з дарогі.

— Хутчэй! Хутчэй!

Юраразумеў, што трэба хутчэй да лесу, пакуль не паказалі машыны, не грывнулі выбухі. Ён цягнуў за руку Надзя і паўтараў: «Хутчэй! Хутчэй!»

Але праскочыць раўніну не ўдалося. Проста на іх з кустоў вышрынулі трое паліцаў. Яшчэ нічога не разумеючы, Юра і Надзя паспешліва здэбрылі з сябе маскхалаты, засунулі іх разам з гранатамі пад шчыт з пашыны, — іх звычайна ставяць для снегазатрымання, — паправілі за плячыма торбачкі, адышлі трохі ўбок.

Паліцай спыніліся каля іх. Адзін, высокі, няголены, — гэта відно было нават у зморку, — гаркнуў:

— Што вы тут робіце?

Надзя кінулася да яго, як да заступніка:

— Дзядзечка, ён адабраў у мяне хлеб. Мы разам хадзілі па вёсках. Яму далі бульбы, а мне хлеб. І ён забраў...

— Ночку па вёсках? — паліцай нахіліўся над торбачкамі.

Юра і Надзя паслужліва вывернулі перад імі свае мяшкі. Высокі паліцай гідліва паморшчыўся, наском бота паварушыў абгарэлыя бульбыны, заплеснелыя недагрызкі, шкумат нейкай аўчыны. Ён ужо сабраўся ісці далей, кінуў астатнім і проста так падфутболіў мяшок. І тады з яго вылецеў брусок толу...

Цяжка сказаць, для каго гэта было большай нечаканасцю — ці для аслупяNELых паліцаў, ці для Надзі і Юры. Дзе яны забыліся выкінуць тол, як ён у іх астаўся, ніводзіні не мог успомніць. Ён ляжаў на снезе, зусім невялікі, жоўты брусок, такі непатрэбны цяпер.

— Ну, ну, ну... — ачوماўся высокі. — Стойце, галубочкі! Што гэта за фокусы?

— Гэта? — Надзя хацела ўзяць тол, але паліцай не дазволіў. — Гэта ж ніткі фарбаваць. Ведаеце, у карычневы колер...

Даказаць яна не паспела. Перакрываючы цяжкі гул машын, аглушальна грывнуў выбух. З віскам праляцелі ў паветры асколкі. Надзя убачыла, як над мостам ускінулася яркае полымя. «Ну, вось. Заданне выканана». Запахла парам, паленай гумай. Каля моста хтосьці прарэзліва крычаў, хтосьці ляўся. Усчалася бязладная страляніна. Узляцелі ў ранішнія неба ракеты.

Паліцай стаялі бледныя, напалоханыя. Высокі прыкрыкнуў:

— Трымайце гэтых галубочкаў добра! Імі толькі і апраўдаецеся... — і брыдка вылаўся.

Выбухаў больш не было — і паліцай ўзялі Юрава і Надзіну торбы, дуламі вінтовак выпхнулі хлопчыка і дзяўчынку наперад.

Амаў усю дарогу да вёскі яны маўчалі. Толькі няголены двойчы паабяцаў адно і тое ж:

— За ўсё гэтыя выбухі галовамі дзвядзеца разлівацца. А вам, партызанскія ваўчаняты, вісець на слупе...

Юру стала жудасна ад гэтых слоў, нават не столькі ад іх саміх, колькі ад тону, якім яны былі сказаны, ад той звярынай няпавісці, што была ў ім. А да ваіны ж, відаць, прыкідаўся сваім, жыў сярод тых, хто цяпер на фронце ці ў партызанах... Няўжо ён думае, што яму не адпомсцяць за ўсё, што не знойдуць яго, не накінуць на суд? Ён жа ведае, не можа не ведаць, што пад Масквой немцам ужо далі па карку...

(Працяг будзе.)

30 мая, нягледзячы на пратэст самых шырокіх слаёў грамадскасці, бонскі бундэстаг зацвердзіў праект «надзвычайнай канстытуцыі». Гэты крок урада ФРГ аказваўся завяршальным у ланцугу мерапрыемстваў, якія вядуць да магчымасці ўстанаўлення ў краіне ваенна-палітычнай дыктатуры.

Асноўны закон Федэратыўнай Рэспублікі Германіі быў прыняты ў 1949 годзе. Тады палітычная абстаноўка была такая, што заходнія акупацыйныя дзяржавы і тыя заходнегерманскія палітычныя сілы, якім яны даверылі ўладу, былі вымушаны ўключыць у канстытуцыйны рад пунктаў, якія прадастаўлялі грамадзянам краіны даволі шырокія дэмакратычныя правы. Акрамя таго, канстытуцыя стварала пэўныя перашкоды аднаўленню мілітарызму.

Але ў такім выглядзе канстытуцыя праіснавала толькі два гады, а затым бундэстаг па запатрабаванню ўрада стаў прымаць усё новыя і новыя законы. Яны па сутнасці справы перакрэслілі запісаныя ў канстытуцый дэмакратычныя правы і свабоды. Напрыклад, закон 1951 года дазволіў лічыць дзяржаўнай здрадай выступленне за мір і раззбраенне. Закон 1953 года прадастаўляў паліцыі права забараняць масавыя мерапрыемствы насельніцтва. А закон 1958 года даў ураду магчымасць узброіць бундэсвер ядзернай зброяй.

Летам 1965 года бундэстаг прыняў сем «простых надзвычайных законаў» (у ФРГ іх называюць «сем простых наручнікаў»). Чатыры з гэтых сямі законаў дазваляюць ураду ў рамках так званай «падрыхтоўкі на выпадак абароны» браць пад кантроль такія важныя галіны гаспадарчага жыцця, як эканоміка, транспарт, водазабеспячэнне і харчаванне. Гэта азначае, што ўжо ў мірны час урад, паводле выказвання заходнегерманскага штотыднёвіка «Шпігель», можа «накласці лапу» на ўсю сферу матэрыяльнай вытворчасці.

Цяпер бундэстаг адобрыў цэлую серыю надзвычайных законаў. Яны прадугледжваюць, што ў выпадку наступлення «надзвычайных абставін» існуючая канстытуцыя спыняе сваё дзеянне. Уся ўлада — выканаўчая і заканадаўчая — сканцэнтравана ў руках вузкага кабінета, які складаецца з некалькіх міністраў і «надзвычайнага парламента». Уводзіцца ўсеагульная прымусовая працоўная павіннасць для насельніцтва. Абмяжоўваюцца перамяшчэнні па краіне. Устанаўліваюцца кантроль за

перапіскай і падслухованне тэлефонных размоў. Ураду даюцца паўнамоцтвы для ўвядзення прымусовай рэгламентацыі ў эканоміцы. Праект «надзвычайнай канстытуцыі», зацверджаны бундэстагам, фактычна стварае прававую аснову для выкарыстання заходнегерманскай арміі з мэтай падаўлення масавых выступленняў працоўных: забастовак, антываенных дэманстрацый і г. д. Цяпер урад ФРГ і генералы бундэсвера спяшаюцца перайсці да практычнага ажыццяўлення надзвычайных законаў. Як адзначае газета «Франкфуртэр рундшау», падраздзяленні бундэсвера, размешчаныя ў раёне Дзюсельдорфа, правялі ўжо вучэбныя заняткі, імітуючы расправу з дэманстрацыяй пазпарламенцкай апазіцыі.

Надзвычайнае заканадаўства ажыццяўляецца ў Заходняй Германіі на фоне новага этапу гонкі ўзбраення.

Самае небяспечнае заключаецца ў тым, што надзвычайнае заканадаўства можа быць пушчана ў ход практычна ў любым выпадку, калі ўрад палічыць гэта неабходным. Акрамя таго, у адпаведнасці з параграфам 3 артыкула 80-га надзвычайнага заканадаўства прымусовая мабілізацыя заходнегерманскага насельніцтва і звязаныя з ёй мерапрыемствы могуць ажыццяўляцца не толькі на падставе рашэння бундэстага, але і па ўказанню НАТО.

Такім чынам, зроблены яшчэ адзін крок да адраджэння нядобрай памяці законаў «трэцяга рэйха». Зразумела, гэта не можа не хваляваць сусветную грамадскасць. Прыняцце надзвычайных законаў, гаворыцца ў нядаўня апублікаванай Заяве ТАСС, «гэта далёка не ўнутраная справа Федэратыўнай Рэспублікі Германіі». У свой час «надзвычайныя паўнамоцтвы», якія былі прадастаўлены Гітлеру, і іншыя пастановы рэйхстага праралі дарогу да ўстанаўлення ў Германіі фашысцкай дыктатуры. У выніку Германія развязала вайну за сусветнае панаванне, якая прынесла незлічоныя бедствы народам зямнога шара. І калі сёння ў бонскім бундэстагу зноў прымаюцца «надзвычайныя законы» з мэтай шырокай мілітарызацыі і падрыхтоўкі краіны да ўстанаўлення фактычнай дыктатуры, то гэта ўжо непасрэдная пагроза еўрапейскім краінам, на тэрыторыю якіх адкрыта прэтэндуюць заходнегерманскія рэваншысты.

Т. АЛЕШЫН.

ТАК ПАЧЫНАЛАСЯ ВАЙНА

[Заканчэнне. Пачатак на 4—5 стар.].

Усю ноч не змаўкалі нямецкія гарматы. Над крэпасцю насіліся дзесяткі самалётаў, засыпаючы муры лавінай бомб. На досвітку тры палкі шалёна атакавалі ўмацаванні паўночнага вострава і казармаў. Агонь савецкіх абаронцаў адкінуў іх на зыходныя пазіцыі. Тое ж самае было і ў другой палове дня, і назаўтра, і на трэці дзень, і на чацвёрты.

29 чэрвеня заявіў аб сабе маршал авіяцыі Кесельрынг. Па яго загаду над крэпасцю павіслі некалькі эскадрылляў «штукасаў». Завылі кілаграмыя бомбы, ператвараючы фарты ў палаючае пекла. Калі дым апаў, рушылі штурмавыя атрады. Але далёка не прайшлі — іх спыніў агонь кулямётаў. Толькі падвечар, калі «штукасы» зноў засыпалі крэпасць

цяжкімі бомбамі, над руінамі з'явіўся белы сцяг. З руін выпаўзлі жанчыны, якія вялі дзяцей. Яны шлі, як лунатыкі, нікога не заўважаючы... Аднак ледзьве гэты марш жывых трупай знік за паваротам, з будынка клуба пасыпаліся выстралы. Там ніхто не думаў пра капітуляцыю.

30 чэрвеня камандзір нямецкай дывізіі перадаў данясенне: «Брэсцкая крэпасць здабыта. Нашы страты — 482 забітых, у тым ліку 100 афіцэраў; а таксама звыш 1 000 раненых, з якіх многія памерлі...»

Праз некалькі тыдняў руіны цытадэлі аглядала група нямецкіх штабістаў. У скляпенні царквы яны заўважылі нейкі надпіс, выдрапаны цвіком на сцяне. Адзін з іх крыху ведаў рускую мову і па складах прачытаў:

«Нас было трое масквічоў — Іваноў, Сцяпанчыкаў, Жунцяеў,

якія абаранялі гэтую царкву, і мы далі клятву: памром, але не адыйдзем адсюль...»

Ніжэй быў яшчэ адзін надпіс: «Я застаўся адзін, Сцяпанчыкаў і Жунцяеў загінулі. Немцы ў самой царкве. Зсталася апошняя граната, але жывы не дамся...»

У руінах адной з казармаў знайшлі на сцяне словы: «Нам было цяжка, але мы не палі духам і памром як героі, Ліпень 1941».

Аднак найболей іх здзівілі словы, выдрапаныя на руінах будынка заходніх казармаў: «Паміраю, але не здаюся! Бывай, Радзіма». Але не змест надпісу здзівіў немцаў, а дата пад ім: 20 ліпеня 1941 года.

Брэсцкая крэпасць абаранялася яшчэ тры тыдні пасля таго, як рапарт быў адасланы...

Пераклад з польскай мовы А. МАЖЭЙКІ.

Today

reach 2,680,000 by 1970, which means 10.8 per thousand of the population. The task is to meet fully the demand for all types of highly qualified, and I repeat, really highly qualified, medical care.

Every aspect of the health of the people has improved considerably in the 50 years of Soviet health protection. While the average life span before 1917 was 32 years, it has reached 70 years now in the Soviet Union. For a number of years we have been maintaining a low index of general mortality — 7.3 per thousand of the population.

Many of our scientists have gained world recognition. Research into problems of medicine and public health is conducted at more than 350 research institutes and laboratories, at departments and clinics of more than 100 medical institutes, at university faculties and specialized institutes for advanced medical studies.

Soviet scientists have concen-

trated their attention on the search for means of controlling cardiovascular diseases, malignant tumours and virus infections, and above all, influenza.

Alongside the improvement of the generally recognised surgical methods of cancer treatment, great attention is given to ray and drug therapy. A number of clinics have mastered the method of so-called intra-arterial infusion and perfusion: the drugs applied by this method are delivered directly to the tumour. This method has given positive results in a number of types of tumours. The synthesis of new chemico-therapeutic drugs is conducted on a large scale. Our scientists have given us a number of new drugs such as olivomycinum and spirazidinum, as well as tumour-control antibiotics which have passed from the laboratory stage to practical clinical use.

Rational schemes have been developed for treating different forms of hypertension and athe-

rosclerosis by the use of effective Soviet drugs. Interesting data has been obtained on the origin of thrombosis in blood vessels, and on the mechanics of the development of atherosclerosis.

A rational system of phased treatment has been developed for patients suffering from myocardiac obstructions, including comprehensive therapy beginning at home, continuing in a specially equipped ambulance, and finally in a specialised hospital, with the application of drugs.

The thorough study of the most widely-spread viral infections has already yielded fruit. This concerns above all anti-polio vaccination which has received recognition not only in our country, but also abroad. Particularly successful is vaccination against the infection of measles, so widespread among children. New vaccines have been produced to counteract mumps, rabies, and shingles. Research is under way to develop

associated vaccines, which immunise against several viral infections.

The facilities and resources of our scientists, first and foremost our virologists, will be concentrated on the solution of the influenza problem. It is expected that active drugs, vaccines and possibly interferon, a new anti-virus substance, will be of great use in the struggle against influenza. The USSR Influenza Research Institute, founded recently in Leningrad, will play an important part in fighting this disease.

Many new problems face our medical profession, including the grafting of organs and tissues, a matter which has attracted the minds of surgeons, immunologists, physiologists, traumatologists and other specialists. A great deal of effort, and large-scale and profound research is required, however, before heart transplants become a regular clinical practice.

КА- ЛЕ- ГІ!

Гэта адбылося ў заходнегерманскім поездзе.

— Вы амерыканец? — па-нямецку спытаў тоўсты пасажыр свайго спадарожніка і, атрымаўшы станоўчы адказ, завёў нетаропкую гаворку. Ад алкаголю ў яго крыху заплятаўся язык. — Дык скажыце тады, калі ласка, што вы робіце ў В'етнаме? Дапускаеце там ваенныя злачынствы?

— Не ведаю, я не суддзя, — адказаў амерыканец.

— Дапускаеце, — стаяў на сваім немец, калыхаючыся ў рытме поезда, які павялічваў скорасць, — дапускаеце. Гэта і па тэлебачанню паказваюць. Амерыканец маўчаў.

— Хто вы такі? Выпадкам, не юрыст?

— Не, я журналіст, рэпарцёр.

— Тады іншая справа. Ну, то я вам нешта скажу, але спачатку паабядаўце не выдаваць мяне, — папрасіў немец. — Я скажу гэта вам, бо вы — амерыканец і яшчэ таму, што вы ў В'етнаме дапускаеце ваенныя злачынствы... Але вы абяцаеце мяне не выдаць? — пагнаў ён правую руку ў знак таго, што хоча ўдзячы па руках.

— Добра, абяцаю, — зга-

дзіся амерыканец і паціснуў яму руку.

Немец нахіліўся да свайго спадарожніка і пачаў:

— Дык вось я... я нібыта таксама ваенны злачынца. Прынамсі так заяўляе суд. Нібыта ў мяне на сумленні дванаццаць яўрэяў. Але даказаць не могуць нічога, бо я ні ў чым не прызнаўся. Але вам скажу, што я гэта зрабіў. Я іх сапраўды забіў... Гэта было ў Беларусі. Я тады служыў у паліцэйскай часці ўнтэр-афіцэрам. Загад нам даў не наш камандзір, а нехта з СД. Сказалі гэтых людзей застрэліць...

— А чаму вы стралялі? — задаў пытанне амерыканец.

— Калі загад давала СД, дык трэба было яго выконваць, бо інгш — і цябе да сценкі... А што б зрабілі вы? — спытаў немец. — Вы ж у В'етнаме робіце тое самае. Я гэта бачу кожны вечар па тэлебачанню. Але вы далі слова не выдаваць мяне. Так? — зноў працягнуў руку немец.

— Я ўжо сказаў вам, — вымазіў амерыканец, але працягнутай рукой не паціснуў. Замест гэтага ён задаў пытанне. — Але як здарылася, што вас выявілі толькі цяпер, а не даўно?

— Не ведаю, нехта выдаў... Я нікога б не выдаваў. Калег я не выдаю...

— Але вы казалі, што гэта было ваеннае злачынства, — перабіў яго амерыканец.

— Я гэтага не сказаў. Так пракурор гаворыць. Я быў толькі ўнтэр-афіцэр — маленькая фігурка, — ён звёў вялікі і ўказальны пальцы, каб паказаць, наколькі маленькая. — Я толькі выконваў загады. Я — сумленны чалавек і не ўмею хлусіць.

— Але вы толькі што казалі, што хлусілі суду, — запрэчыў амерыканец.

Немец сціснуў сваімі вялікімі рукамі скроні, памаўчаў і праз некаторы час адказаў:

— Бачыце, у мяне ёсць жонка. Цудоўная! Дзяліла са мной і радасць, і гора. Калі б не яна!.. Часам я лаўлю сябе на думцы, што хачу, каб усё скончылася. Усё жыццё...

— А вы казалі жонцы пра забойства яўрэяў?

— Пра гэта я не казаў нікому нічога — аж да сённяшняга дня. Нават жонцы. Я сказаў толькі вам, бо вы паабяцалі... ну і я сёння крыху выпіў... Я пакутую. Часам уначы не магу спаць — сэрца хворае.

Немец выцягнуў са скураной папкі кавалак цукру і бутэльку з ляркствам, адмерыў тры кроплі на цукар і паклаў яго ў рот.

— Гэта ад сэрца — растлумачыў ён.

— Вы былі членам гітлераўскай партыі? — прадоўжыў амерыканец перапыненую гутарку.

— Так, вядома. Стопрацэнтным... Але чаму вы пытаеце? Вы нас абвінавачваеце? Ненавідзіце нас? Але ж і вас усе на свеце асуджаюць за тое, што вы робіце ў В'етнаме. Вы не думаеце, што гэта — таксама ваенныя злачынствы?.. Але ж безумоўна — гэта самыя сапраўдныя ваенныя злачынствы...

Поезд зашаволюў свой бег, і немец устаў. На бліжэйшай станцыі ён выйшаў.

Пачакаў каля агульнага вагона, гадыў руку, памахаў і, усміхаючыся, сказаў:

— Да пабачэння, калега!

Д. БІНДЭР,
заходнегерманскі карэспандэнт газеты «Нью-Йорк Таймс».

ПАЭЗІЯ СОНЕЧНЫХ КРОПЛЯЎ

Многімі прафесіямі валодае мінскі пісьменнік Аляксандр Міронаў — удзельнік чэлюсінскай эпопеі. Афіцэр-марак, знаўца народнай медыцыны, ён дваццаць год назад стаў збіраць мінералы. Цяпер любы ювелір можа паазідрасціць прафесійным ведам Міронава ў гэтай захапляючай галіне калекцыянавання.

Здзіўленне і захапленне выклікае сабраная пісьменнікам калекцыя самацвэтаў — агатаў і тапазаў, нефрытаў і флюарытаў, сердалікаў і аметыстаў. Дзесяць тысяч гэтых паўкаштоўных каменяў сабраў пісьменнік, і няма ў яго калекцыі двух экспанатаў, падобных адзін да другога па форме ці колеру.

Звычайна самацветы шукаюць у гарах. Міронава іх падарыла мора. Толькі ў двух месцах на зямным шары яно такое шчодрае — у японскай бухце Сасеба і на Крымскім узбярэжжы ў Кактэбелі, над якім навис сгары Карадаг. Гэты вулкан змоўк 5 мільёнаў год назад, але да гэтага паспеў выкінуць у мора мірыяды самацвэтаў. І цяпер хвалі, накатваючыся на бераг, выносяць з сабой з марскіх глыбін адшліфаваныя празрыстыя рознакаляровыя каменчыкі.

Дваццаць год Аляксандр Міронаў ездзіць летам у Кактэбель і кожную раніцу сустракае святанне на беразе мора. Калі першыя промні сонца крануць мокрую галку, на беразе завітаюць роўным бляскам рознакаляровыя сонечныя кроплі самацвэтаў — заўсёды нечакання і заўсёды радасныя дары мора.

Тысячы мінчан пазнаёмліліся з гэтай рэдкаснай калекцыяй мінералаў.

Б. БАТАЛАУ.

Гомельская гарадская выратавальная станцыя — адна з лепшых у рэспубліцы. Тут працуюць вопытныя вадалазы, якія прайшлі добрую школу ў перыяд службы на флоце. НА ЗДЫМКУ: вадалазы Аляксандр МАКАРАНКА (справа) і Аляксей БОНДАРАУ.

У пасёлку Ратамка пад Мінскам адбыліся спаборніцтвы па коннаму спорту. У іх прынялі ўдзел мацнейшыя коннікі рэспублікі. НА ЗДЫМКУ: майстар спорту Мікалай ЗУБОВІЧ пераадоўвае перашкоду.

Міхась СКРЫПКА

КАРОТКАЙ НАВОДКАЙ

Калі ў справах немалых
Ідзеш надзейным крокам,
Асцерагайся пахвалы
Лісіцы і сарокі.

Сабака людзям друг,
Аб гэтым знае ўсякі,
Але бяда, як друг
У цяжкую пару
Акажацца сабакам.

Відаць, такі ўжо парадак
Паміж людзей трымаецца:
Даюцца вебрамі парады —
А кроплямі прымаюцца.

Калі супроць людзей ідзеш,
Успомні пагаворку:
«Кіем рэчку не запрэж,
Куды б яго ні торкаў».

І ў перамозе
Нямала пакут:
Не быўшы ў парозе,
Не сядзеш на кут.

З ЗАМЕЖНАГА ГУМАРУ

Петэр Томашу:
— Калі я ўначы вяртаюся дадому, мая жонка не гаворыць ні слова, толькі пазірае на гадзіннік.
Томаш Петэру:
— Табе што! Мая глядзіць на календар!

— Ты любіш учарашні суп?
— Ну, калі ён добры...
— Дык прыходзь да нас заўтра!

П'янаваты муж, вярнуўшыся дадому, просіць жонку:
— Пачні ўжо лаяцца ці што, бо ў гэтай цемры ніяк не знайду ложка!

Заказчык купляе насенне травы і пытаецца ў прадаўца:
— А насенне ў вас якаснае?
— Вядома! Калі трава не ўзыйдзе, можаце спакойна прынесці назад, я вярну грошы.

Закаханы юнак прызнаецца дзяўчыне:
— Ужо цэлы тыдзень я хачу ў цябе нешта спытаць, ды ніяк не адважусь...
— Пытай смела, у мяне ўжо месяц назад гатовы адказ.

Двое сядзяць на лавачцы. На ёй — модны светэр у абцяжку. Нарэшце яна пытае:
— А ты не мог бы хоць на хвіліну паглядзець мне ў вочы?
— Раней мая жонка іграла

на піяніна з раныцы да вечара, а як пайшлі дзеці, дык ні разу не села за інструмент.

— Сапраўды, дзеці — бласлаўленне для сям'і.

— Калі я за цябе выходзіла, то думала, што ты смелы чалавек.

— Тое самае мне гаварылі тады ўсе мае знаёмыя.

Дырктар пытае наведвальніка, які просіць работы:

— А чаму вас звольнілі з папярэдняга месца?

— Прыміце мяне і ўбачыце.

Двое сядзяць на лавачцы.

— Калі б я стаў птушкай... — издыхнуў ён.

— Ты праспяваў бы мне? — спытала яна.

— Не, у мяне б не балелі зубы.

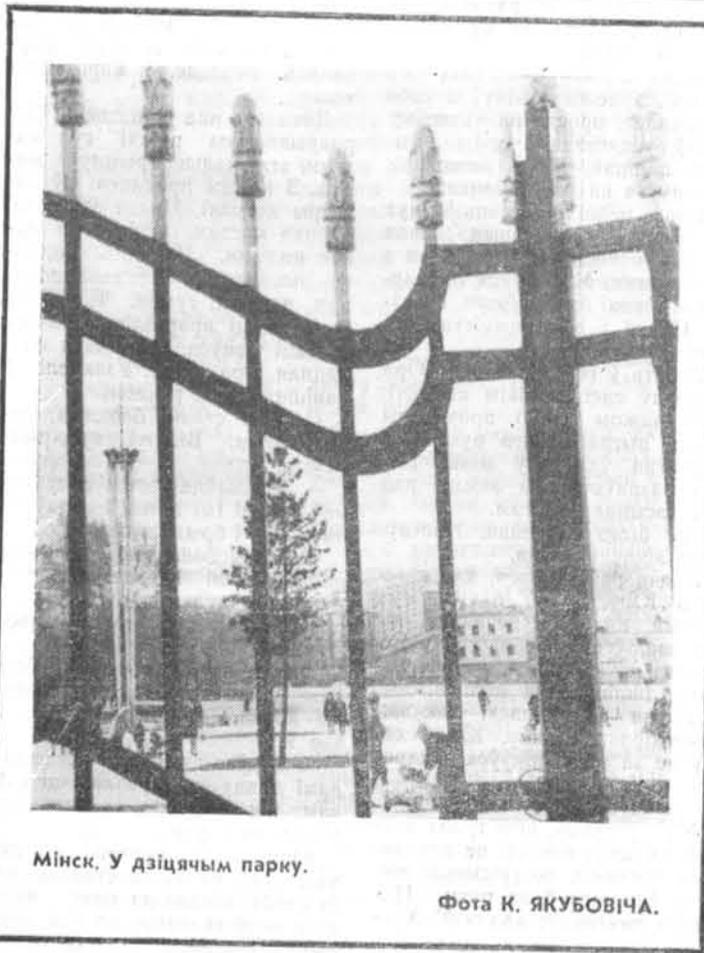
— Калі канчаецца мядовы месяц?

— Калі муж перастае памагаць жонцы мыць посуд і робіць гэта сам.

— Калі я была ў тваім веку, дык мая маці не дазваляла мне вяртацца дамоў так позна, як ты, — папракае маці дачку.

— Дзіўная ў цябе была маці!

— Маўчы! У мяне была лепшая маці, чым у цябе!

Мінск. У дзіцячым парку.

Фота К. ЯКУБОВІЧА.

ВАС ШУКАЮЦЬ І ЧАКАЮЦЬ СВАЯКІ

ГАЛІЦКАЯ Яўгенія, якая жыла ў горадзе Гродна, шукае сястру АВЕРКА Антаніну Самсонаўну, 1921 года нараджэння, ураджэнку вёскі Рафалаўка на Беласточчыне. Аверка А. С. у час нямецкай акупацыі была вывезена на працу ў Германію. Асоб, якія ведаюць Аверка А. С. ці што-небудзь аб яе лёсе, просім паведаміць у рэдакцыю нашай газеты.

ЧОПЧЫЦ Кацярына Фёдараўна, якая жыла ў вёсцы Леніна Жыткавіцкага раёна Гомельскай вобласці, шукае сястру ГАТЧЭНІЮ Надзежду Фёдараўну, ураджэнку вёскі Леніна, і яе мужа ГАТЧЭНІЮ Фёдара Андрэвіча.

Асоб, якія ведаюць што-небудзь аб гэтых людзях, просім паведаміць К. Ф. Чопчыц або ў рэдакцыю газеты.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 77

ТЭЛЕФОНЫ:

6-19-31, 6-97-92, 6-18-88, 3-15-15.